

Jukka Tarkka /nuors ym.: Lakialoite laiksi kirjanpitolain muuttamisesta

Eduskunnalle

Kirjanpitolaissa ammatinharjoittajan kirjanpidosta annetut erityiset säännökset ovat vanhentuneet. Ammatinharjoittajan käsite on epäselvä ja tarpeettoman rajoittava. Esimerkiksi yksityisvastaanottoa pitävä lääkäri on ammatinharjoittaja, mutta yksin jäätelökioskia pitävä on liikkeenharjoittaja, jonka kirjanpitomenettelyitä ei ole mitenkään helpotettu.

Ammatinharjoittajille tarkoitettu yhdenkertainen kirjanpito ei nimestään huolimatta ole yksinkertaista. Se on monimutkaista sekä kirjanpitovelvollisille että viranomaisille, mikä jäytää yrittäjien oikeusturvaa ja heikentää viranomaisyön tehokkuutta. Yhdenkertaisessa kirjanpidossa ei ole menettelyä, jolla varmistetaan sen oikeellisuus. Sen laadinnan menetelmät eivät ole vakiintuneet. Näistä syistä yhdenkertaista kirjanpitoa pidetään epäluotettavana ja sen todistusarvo esimerkiksi verotuksessa on heikko.

Tässä aloitteessa korjataan käytännössä todetut epäkohdat esittämällä kirjanpitolain 5 luvun uudistamista. Aloitteessa laista poistetaan yhdenkertaisen kirjanpidon ja ammatinharjoittajan käsitteet, ja pienille yrityksille luodaan mahdollisuus kevennetyn kahdenkertaisen kirjanpidon laatimiseen. Esitetty järjestelmä ei ota kantaa yritysmuotoon, joten se soveltuu yksityiselle elinkeinonharjoittajalle, avoimille ja kommandiittiyrityksille sekä pienille osakeyhtiöille. Menetelmä soveltuisi myös maatilatalouksille, jolloin se korvaisi niiden muistiinpanovelvollisuuden. Tärkeimmät helpotukset ovat maksuperusteen salliminen pääsääntöisesti myös tilinpäätöksessä, kirjanpitojaksojen harventaminen, käyttö- ja vaihto-omaisuuden käsittelyn yksinkertaistaminen sekä liitetietojen ja toimintakertomuksen karsiminen tilinpäätöksestä. Lisäksi julkistamis- ja tiedonantovelvollisuuksia lievennetään kuitenkin säilyttäen viranomaisten lakisääteiset mahdollisuudet saada kaikki tarpeelliset tiedot.

Tilinpäätöksessä ehdotetaan käytettäväksi normaaleja tuloslaskelma- ja tasekaavoja, sillä

tämä lisää yhtenäisyyttä ja siten vähentää kustannuksia. Esimerkiksi tällä hetkellä ammatinharjoittajilla on erityinen verolomakkeistonsa, josta voidaan luopua, kun käytetään yhtenäisiä kaavoja. Myös verotuksen tietojärjestelmät yksinkertaistuvat.

Nykyisen lain mukainen yhdenkertainen kirjanpito on ammattilaisillekin vaikeaa, joten on syytä olettaa sen olevan vaikeaa myös pienyrityksille, jotka sitä nykyisin käytännössä laativat. Myös verohallinnolla on ongelmia näiden kirjanpitojen kanssa. Tästä syystä verohallinnon perusasenne ammatinharjoittajien veroilmoitukseen on epäilevä. Tilitoimistot saavat varsin usein selvitettäväkseen sekaisin saatettuja yhdenkertaisia kirjanpitoja, jolloin yleensä on siirrytty kahdenkertaiseen kirjanpitoon. Kevennetyin menettelyin laadittava kahdenkertainen kirjanpito on käytännössä yksinkertaisempaa kuin yhdenkertainen kirjanpito. Yhdenkertaista kirjanpitoa varten ei ole yleisesti saatavilla luotettavia tietokoneohjelmia, joita kahdenkertaista kirjanpitoa varten on tarjolla runsaasti kilpailukykyiseen hintaan. Tämä lakialoite ei aiheuta muutostarpeita kirjanpito-ohjelmiin, vaan nykyiset ohjelmat käyvät sellaisinaan.

Maksuperusteinen kirjanpito laaditaan yksinkertaisimmin käyttäen pankkien tiliotteita päiväkirjana kirjanpitolain 7 §:n mukaisesti aikajärjestyksessä. Pankkitilien kirjanpidon vuoksi tiliotteet ovat välttämättömät. Tämän aloitteen mukaisessa kevennetyssä menettelyssä vältetään samojen tapahtumien tallentaminen uudelleen kirjanpitoon. Aloitteessa esitetään kirjanpitojakson maksimipituuden lisäämistä neljään kuukauteen. Sen päätyttyä tapahtumat voidaan yhdistellä pääkirjaksi kirjanpitolain 7 §:n mukaisesti asiajärjestyksessä joko kirjanpito-ohjelmaa käyttäen tai manuaalisesti poimien.

Vaikka käteismaksuista ei kaupankäynnissä voida luopua, kirjanpidon käteismaksutapahtumista voidaan ja on suositeltavaakin luopua ko-

konaan, jolloin pankkien tiliotteet ovat kirjanpidon päiväkirja. Käteiskaupan tulot voidaan tallettaa pankkitilille päivittäin tai viikoittain, jolloin näistä ei tarvitse erikseen pitää kirjanpitolain mukaista kassakirjaa, sillä tapahtumat kirjautuvat tilioitteille. Käteismenot voidaan järjestää siten, että maksun suorittava henkilö käyttää omia varojaan ja saa menotositetta vastaan tarkasti menon suuruisen suorituksen yrityksen pankkitililtä.

Kevennetty kirjanpito on tarkoitus sallia portaittain kahdenlaisille pienille yrityksille. Kaikkein pienimmille yrityksille sallitaan kaikki aloitteissa esitetyt helpotukset ja vähän suuremmille pienyhtiöille osa helpotuksista. Tällä tavoin yrityksen kasvu ei lisää jyrkästi kirjanpidon kustannuksia.

Tämän aloitteen mukainen pienyritys on sellainen, jonka omistajina on enintään kaksi luonnollista henkilöä. Tämän määritelmän piiriin mahtuvat siis myös yksityiset elinkeinonharjoittajat sekä pienimmät avoimet, kommandiitti- ja osakeyhtiöt. Yrityksellä ei saa olla omistajien ja heidän perheenjäsentensä lisäksi muuta vakituista henkilökuntaa.

Tämän aloitteen mukaisessa pienyhtiössä on enintään kuusi omistajaa. Sen äänivallasta vähintään kaksi kolmasosaa on luonnollisilla henkilöillä.

Näihin kahteen pienten yritysten ryhmään kuuluu yhteensä yli 95 % suomalaisista yrityksistä.

Kevennetty kahdenkertainen kirjanpito on sellaisenaan hyväksyttävissä arvonlisä- ja elinkeinoverotuksen pohjaksi, kuten nykyisin yhdenkertainen kirjanpito.

Verotuspoistoja ei esitetä tuloslaskelman poistoeron muutosena ja taseen kertyneenä poistona, vaan ne esitetään erikseen tuloslaskelman liitteellä ilman poistoerojen laskentaa ja kirjaimista taseeseen. Tällä tavoin lain elinkeinotulon verottamisesta 54 §:n kirjanpitosidonnaisuus täyttyy, koska kyseisessä pykälässä puhutaan kirjanpidosta yleensä eikä erityisesti tuloslaskelmasta ja taseesta. Vaikka poistoeroa ei käsitellä tuloslaskelmassa ja taseessa, osakeyhtiöissä ei yhtiöveron hyvitysjärjestelmän vuoksi synny voittovaroja, jotka osingonjaossa jäisivät verotuksen ulkopuolelle, ja yksityisten elinkeinonharjoittajien, kommandiittiyhtiöiden ja avoimien yhtiöiden voitonjako on muutenkin riippumaton kertyneiden voittovarojen määrästä. Käytännössä pienten yritysten poistoerot ovat vähäiset.

Eduskunnan tulee harkita pienten yritysten verotuksen muuttamista kassavirtaan perustavaksi siten, että vaihto-omaisuuden muutos eliminoidaan tuloslaskelmasta ja poistojen sijaan vähennetään nettoinvestoinnit. Tämä lähentää verojen maksuajankohtaa siihen hetkeen, jolloin tulot kertyvät yrityksen tilille. Nykyisellään esimerkiksi vaihto- ja käyttöomaisuuteen investoiva alkava yritys joutuu usein maksamaan veroja lainarahoituksella.

Tasavallan Presidentti Martti Ahtisaari otti 4.2.1997 valtiopäivien avajaisissa pitämässään puheessa voimakkaasti kantaa yrittäjien verotuksen epäoikeudenmukaisuuteen, jota lainanotolla maksettavat verot ovat räikeimmässä muodossaan. Ministeri Arja Alhon 7.2.1997 asettaman asiaa pohtivan työryhmän toimeksiannossa eräänä tavoitteena on verojen oikean ja oikea-aikaisen kertymisen turvaaminen. Työryhmän tulee esittää yrittäjävetoisille yrityksille vaihto-omaisuuden muutoksen eliminointia ja käyttöomaisuuden poistojen korvaamista nettoinvestoinneilla verotettavan tulon laskennassa.

Arvonlisäveron ja työnantajamaksujen tilityksessä on syytä harkita tässä lakialoitteessa esitettyjen kirjanpidon jaksojen ja laadinta-aikojen kanssa samoja tilitysjaksoja ja -aikoja.

Hallitus on pk-yrityspoliittisessa ohjelmassaan (KTM:n neuvottelukuntaraportteja 1/1996) korostanut yritysten hallintomenettelyjen keventämistä. Tämä lakialoite on yhdenmukainen tavoitteen kanssa. Aloite on konkreettinen toimenpide yrittämisen byrokratian keventämiseksi.

Tämän lakialoitteen voimaansaattaminen vähentää pienten yritysten kirjanpidon kustannuksia. Pienimmätkin yritykset voivat teettää työn tilitoimistoilla. Näin ne voivat pitää kirjanpidon kustannukset alhaisina ja keskittyä omaan ammattityöhönsä. Niille yrittäjille, jotka laativat kirjanpitonsa itse, kevennetyin menettelyin tapahtuvan kahdenkertaisen kirjanpidon tekeminen on suhteellisen helppoa, koska siitä on runsaasti oppikirjoja, joita yhdenkertaisesta kirjanpidosta ei helposti ole löydettävissä.

Pienyhtiöille varastohinnoittelun pelkistäminen ja poistomenettelyn yksinkertaistaminen tarjoavat selvän kustannusten alennuksen siten, että toimenpiteet eivät vääristä tuloksen laskentaa ja suunnitelmapoistojen perusidea säilyy.

Tässä lakialoitteessa esitetyt muutokset vaikuttavat ylivoimaiseen enemmistöön suomalaisia yrityksiä. Ne auttavat osaltaan työttömyysongelman ratkaisemisessa juuri siellä, missä lisätöyöllistäminen on mahdollista.

Myös valtion hallintomenettelyt kevenevät, kun tilinpäätökset laaditaan yhtenäisin kaavoin. Tämä vähentää lomakkeita ja yhdenmukaistaa rekisterien sisältöä. Lisäksi yhtenäiset menettelyt vähentävät kirjanpitojen virheitä ja siten esimerkiksi verohallinnossa tehtävää virheisiin liittyvää selvitystyötä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

kirjanpitolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 10 päivänä elokuuta 1973 annetun kirjanpitolain (655/1973) 2 §, 16 §:n 7 momentti, 5 luvun otsikko, 26—32 ja 35 §, sellaisina kuin niistä ovat 16 §:n 7 momentti laissa 1572/1992, 28, 30 ja 31 § laissa 615/1984 sekä 35 § mainitussa laissa 1572/1992, seuraavasti:

2 §

Kirjanpitovelvollisen on pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa sen mukaan kuin tässä lais-
sa tarkemmin säädetään.

16 §

Poiketen siitä, mitä 4 ja 5 momentissa sääde-
tään, sellainen kirjanpitovelvollinen, jonka toi-
minta perustuu kiinteistön hallintaan, yhdistys ja
muu vastaava yhteisö sekä säätiö saa poistaa
käyttöomaisuuden hankintamenoja ja muut pit-
kävaikutteiset menot niiden vaikutusaikana il-
man ennalta laadittua suunnitelmaa.

5 luku

Pienten yritysten kirjanpitoa koskevat erityiset säännökset

26 §

Tämän luvun tarkoittama pieni yritys, jonka
omistaa enintään kaksi luonnollista henkilöä, ja
jossa ei ole omistajien ja heidän perheenjäsenien-
sä lisäksi muuta vakituista henkilökuntaa, saa
kirjanpidossaan noudattaa tämän luvun sään-
nöksiä.

Tämän luvun tarkoittama pienyhtiö, jossa on
enintään kuusi omistajaa ja jonka äänivallasta
vähintään kaksi kolmasosaa on luonnollisilla
henkilöillä, saa kirjanpidossaan noudattaa tä-
män luvun erikseen mainittuja säännöksiä.

27 §

Pienyrityksen kirjanpidossa meno ja tulo saa-
daan kirjata ja esittää tilinpäätöksessä maksupe-
rusteen mukaan.

Pienyrityksen ja pienyhtiön vaihto- ja käyttö-
omaisuus on aktivoitava soveltaen 16 §:n sään-
nöksiä. Vaihto-omaisuuteen kuuluvien samanla-
jisten hyödykkeiden hankintameno saadaan
määrittää viimeisimmän hankintaerän hinnan
mukaisesti, kuitenkin korkeintaan käypään hin-
taan. Käyttöomaisuuden poistomenetelmänä
voidaan kaikissa käyttöomaisuuserissä soveltaa
eräkohtaista menojäännösmenetelmää siten, että
hankintameno poistetaan vaikutusaikanaan
olennaisessa määrin.

Pienyrityksen on esitettävä taseessaan kaikki
pitkäaikaiset saamiset ja velat seuraavan vuoden
aikana tapahtuvine lyhennyksineen, mutta sen ei
tarvitse esittää lyhytaikaisia saamisia ja velkoja,
elleivät nämä ole yrityksen toimintaan nähden
poikkeavan suuria.

28 §

Pienyrityksen perus- ja pääkirjanpito saadaan
laatia enintään neljän kuukauden jaksoissa vii-
meistään kahden kuukauden kuluessa kalenteri-
kuukauden päättymisestä.

29 §

Pienyrityksen ei tarvitse esittää tilinpäätökses-
sään liitetietoja eikä toimintakertomusta.

Pienyrityksen ja pienyhtiön 16 §:n mukaiset

erityisestä syystä tehtävät suunnitelman ylittävät, elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) 54 §:n 2 momentissa tarkoitetut poistot saadaan vähentää erillisessä laskelmassa tuloslaskelman liitteenä ilman, että poistoero kirjataan taseeseen.

30 §

Pienyrityksen on liitettävä tase-erittelyihinsä pankkien ja muiden rahoittajien antamat vastuuteet, joista käyvät ilmi yrityksen velat ja niiden vakuudet sekä yrityksen muiden puolesta antamat vakuudet.

31 §

Pienyrityksen ja pienyhtiön ei tarvitse julkistaa tilinpäätöstään eikä antaa jäljennöstä tilinpäätöksestä sitä pyytävälle. Pienyrityksen ja

pienyhtiön on kuitenkin lakiin perustuvan velvoitteen nojalla annettava viranomaiselle jäljennös tilinpäätöksestään.

32 §

Pienyritys tai pienyhtiö saa pitää täydellisempää kirjanpitoa kuin tässä luvussa on säädetty.

35 §

Kirjanpitolautakunta voi erityisistä syistä määräajaksi myöntää yksittäistapauksissa tai toimialoittain poikkeuksia 9 §:n 3 momentin, 19—21 a §:n, 22 a §:n 1 momentin, 22 c §:n 3 momentin, 22 d §:n sekä 25 §:n 1 ja 2 momentin säännöksistä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1998.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 1997

Jukka Tarkka /nuors

Risto Kuisma /nuors

Risto Penttilä /nuors